

ÕNNE
tÄHENDUS

ARNE PERILAI

ÕNNE
täheendus

KRIITILISE EMOTSIOONE 1990-2010

TARTU ÜLIKOOLI KIRJASTUS

Studia litteraria Estonica 10

Raamat ilmub Eesti Kultuurkapitali toel

Toimetaja Arne Merilai

Retsensendid Epp Annus ja Mart Velsker

Toimetuskolleegium:

Eve Annuk (Eesti Kirjandusmuuseum)

Marina Grišakova (Tartu Ülikool)

Cornelius Hasselblatt (Rijksuniversiteit Groningen)

Maire Jaanus (Barnard College, Columbia University)

Tiina Kirss (Tallinna Ülikool, Eesti Humanitaarinstituut)

Marin Laak (Eesti Kirjandusmuuseum)

Pekka Lilja (Jyväskylän yliopisto)

Arne Merilai (Tartu Ülikool)

Thomas Salumets (University of British Columbia)

Anneli Saro (Tartu Ülikool)

Layout Tiia Ilus

Kaane kujundus Kalle Paalits

ISSN 1736–3888

ISBN 978–9949–19–614–2

Arne Merilai autoriõigus, 2011

Tartu Ülikooli Kirjastus

www.tyk.ee

SEITSEKÜMMEND INTELLEKTUAALSET MEELEOLU

Käesolev monograafia võtab kokku minu kahekümneaastase tegevuse arvustaja ja lühiesseistina. Eesti Teadusinfosüsteemis on tegu valdavalt n-ö 6.6. ehk „muudes ajakirjades ja ajalehtedes avaldatud artiklitega”. Kultuurimissiooni kõrval on sellel õppejõule paraku kõrvaline väärtus. Kuid aegruumis hajunud käsitluste koondajana muutub kogumik siiski ka arvestatavaks publikatsiooniks ja kriitika poeetika analüütiliseks õppevahendiks. Valimik sisaldab raamatute ja lavastuste retsensioone, *varia* ning *personalia* jaotust. Alaosade piires on esitusviis kahanevalt kronoloogiline ehk küpsemast algaja poole. Seega mitte iga väitega ei pruugi ma enam tingimata nõustuda, aga vaimu- ja elulähedase ajastumärgina või isikliku arenguloo seisukohast pean kõiki taastrükke oluliseks. Palu on siit-sealt kohendatud, taastatud on toimetuste väljalõikeid. Loode-tavasti pakub teos nii äratundmishetki vanale kui ka ärgitavaid mõtteid uuele lugejale.

Arne Merilai,
rahvusteaduse professor

SISUKORD

I. RAAMATUTEST

Juhatada, kuhu kiri kuulub (E. Mihkelson. <i>Torn</i>)	13
<i>Mana-mehe mälestused</i> (H. Grabbi. <i>Vabariigi laps</i>)	19
Udus ulistaja (A. Ehin. <i>Udusulistaja</i>)	22
Ene Mihkelsoni tõde ja õiglus (E. Mihkelson. <i>Katkuhaud</i>)	26
Vene luule geenius (M. Lotman. <i>Pistriku talvekarje</i>)	29
Waino-Lilled (V. Vahing. <i>Vaimuhaiguse müüt</i>)	32
Patafüüsiline tuumafüüsika: vomitiivne diskurss (M. Kõiv. <i>Päev</i>)	35
Doktor Loone Otsa akadeemiline elu ooperis (L. Ots. <i>Klaviir</i>)	40
Eestvedaja üleõlavaade (T. Hennoste. <i>Eurooplaseks saamine</i>)	42
Hakkame, mehed, mõtlema (Ü. Matjus. <i>Kõrb kasvab</i>)	45
Õigus isikukultusele (O. Kruus. <i>Kakskümmend üks pulma...</i>)	48
Hasso Krulli küllusesarv (H. Krull. <i>Kornukoopia</i>)	54
Jakob, Juhan ja Toomas Liiv (T. Liiv. <i>Achtung</i>)	57
Meie paragrammatika parapoesia (A. Ehin. <i>Alateadvus...</i>)	59
Püha Petrarca, kole Golem (M. Väljataga sonetimasin)	62
Juudi jõulupuu (K. Kender. <i>Yuppiejumal</i>)	66
<i>DJ K-ga</i> koopiakirju miksimas (A. Pilv. <i>Kivisildniku „Liivlased“</i>)	69
Vaba-tellimata ekspertarvamus ehk <i>Looming</i> loomingulisemaks	77
Lingvistiline kriitika (M. Kõiv. <i>Aken</i>)	81
Käsi masinas (T. Soomets. <i>Randmes unejanu</i>)	88
„Sõber, kui ehitad maja...” (E. Lillemets. <i>Olemise valge koer...</i>)	92
Moosese pale hiilgab (<i>Kassett 1992</i>)	96

Kaua tehtud kaunikene (<i>Mana</i> 1992)	100
Kreutzwald ja Kaplinski ehk <i>Hinge tagasitulek</i>	103
Öökuningannat otsimas (J. Malin. <i>Mitu ühte ja Padi südamele</i>)	107
Pipi ees, politseinikud järel (Kauksi Ülle. <i>Hanõ vai luigõ</i>)	114

II. LAVASTUSTEST

Masingu maailmade veerekesel (V. Kepp. <i>U. Masingu maastikud</i>)	121
Vabrikumeeste külavahelaulud (V. Tormis <i>Eesti meeste laulud</i>)	127
Inimesed põhjaöös (J. Kylätasku. <i>Runar ja Kyllikki</i>)	131
Klouni kõrval (I. Bergman. <i>Lärmab ja veiderdab</i>)	134
Lahtise käega (Draama 2007; R. Lundán. <i>Suurema kurbuseta</i>)	138
Kungla kassirada (V. Tormis. <i>Eesti naiste laulud</i>)	144
Stsenograafia mõte (J. Kylätasku. <i>Ahi</i>)	148
Unetuma ülemlaul (K. Saukas. <i>Under</i>)	152
Mees. Naine. Kiretus. Armastus. (M. Unt. <i>Tühirand</i>)	156
Linnateater teeb ja ei tee nalja (S. Mrozek. <i>Rätsep</i>)	160
Rudolf Reimani <i>Painaja</i> : ilmne stiil ja varjul sisu	162
Tragi farss (A. Tšehhov jt. <i>Pianoola</i>)	167
<i>Lascia ch'io pianga</i> (A. H. Tammsaare. <i>Tõde ja õigus</i> . 4.)	170
Lembit Ulfsak sõiduvees (A. Miller. <i>Müügimehe surm</i>)	176
Boreaalne boleero (E. Lönnrot jt. <i>Lemminkäinen</i>)	181
Eesti ballaadid (V. Tormis. <i>Eesti ballaadid</i>)	187

III. SELLEST JA TOLLEST

Õnne tähendus	193
Lugeja vaktsineerimine	206
Palju häid raamatuid: kirjanduspreemia nominendid 2007	211
Loeb küll! Miks ei loe?	214
Regilaulu ürgsuse müüt: <i>mimesis</i> ja meetrum	218
Eesti teatrikeel – kas armastada või põlata?	222
Bio- ja metagraafiline saade laulule (V. Luik <i>Kogutud luuletused</i>)	229
Tont unkaaugus: fantasmoloogiline essee (D. Vaarandi luule)	238
Enne ja nüüd	243
Väike viperus (J. Kross. „Väike Vipper”)	250
Mis on kõneteater? Mis on pragmapoeetika?	253
Vabana sündinud: EKSi kirjanduslik laupäev	261
Kirjanik on oma loomult pätt	264
Eesti Panga salaarmuke (Koidula autograafajakroonisel)	267
Elule lähemale – <i>sic!</i>	272
Säng eesti luules	279
Kõik on kõige peegeldus: Artur Alliksaar	282
Lüürilise mina kehastumine: Karl Muru 70	289
Mis on <i>Eesti Ekspress</i> ?	293
Ilukirjanduse idumise aeg (Poleemika H. Puhveliga)	297
Sigmund Freud, David Ernst Oppenheim. <i>Uned folklooris</i>	301
Bernard Kangro sonetipärg “Eikuskimaa, meta-maailm”	304
Bernard Kangro hiline lüroepika	310

IV. ISEDUSEST

Vaikusest sündiv loits: Luuletaja eneseintervjuu	317
Arne Merilai Trooja hobune: R.Veidemanni usutlus autoriga	325
Täielik trama: Uus teatrimanifest	330
Tere, kallid tartlane! Üld-sotsiaaldemokraatia kuulutus	333
Tribüünile! Üleskutse humanitaarteadlastele	335

NIMEREGISTER	339
--------------	-----